

Qard

54. Manfaat Secara Kontraktual Dalam Kontrak *Qard*

MPS dalam keputusannya sebelum ini telah membenarkan amalan pemberian hibah dalam kontrak *qard*, tertakluk kepada budi bicara peminjam dan tidak dijadikan syarat (kontraktual) dalam kontrak *qard*.

Dalam konteks semasa, terdapat pelbagai bentuk amalan yang memperuntukkan manfaat secara kontraktual dalam kontrak *qard* atau dalam terma promosi *qard* kepada pendeposit.

Sehubungan itu, timbul persoalan sama ada semua bentuk pemberian manfaat secara kontraktual dalam kontrak *qard* tidak dibenarkan atau terdapat ciri manfaat yang dibolehkan walaupun ia bersifat kontraktual.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-167 bertarikh 30 Mac 2016 telah memutuskan bahawa pemberian atau promosi manfaat secara kontraktual yang dikaitkan dengan kontrak *qard* atau jumlah hutang *qard*; dan diberikan secara eksklusif kepada pemberi *qard* adalah tidak dibenarkan.

Namun, pemberian atau promosi manfaat secara kontraktual yang diberikan secara umum dan bukan secara eksklusif kepada pemberi *qard* adalah dibenarkan, dengan syarat ianya tidak diperuntukkan sebagai terma dalam kontrak *qard*.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Pemberian atau promosi manfaat secara kontraktual yang dikaitkan dengan kontrak *qard* atau jumlah hutang *qard* yang diberikan secara eksklusif kepada pemberi *qard* adalah tidak dibenarkan kerana ia membawa kepada isu riba sebagaimana yang telah disepakati oleh ulama. Ini bersandarkan hadis Rasulullah SAW seperti yang berikut:

عن علي رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: كل قرض حرام فهوة ربا.

*"Daripada Ali r.a berkata bahawa Rasulullah SAW bersabda: Setiap qard yang memberi manfaat (kepada pemberi qard) adalah riba."*⁶²

- ii. Pemberian atau promosi manfaat secara kontraktual yang diberikan secara umum dan tidak dikehendaki kepada pemberi *qard*, adalah dibenarkan kerana ia diberi kepada semua pelanggan yang layak dan bukanlah disebabkan kontrak *qard* tersebut. Pemberian manfaat secara umum menghilangkan unsur-unsur eksklusif yang boleh menyebabkan penerima *qard* mempunyai niat yang jelas untuk memberi riba.

55. Pendedahan Maklumat Berhubung Pembayaran Hibah Pada Tempoh-Tempoh Yang Lepas Dalam Kontrak Qard

Pendedahan maklumat berhubung pemberian hibah pada tempoh-tempoh yang lepas dalam produk deposit telah menjadi amalan kebiasaan dalam industri perbankan bagi tujuan ketelusan pasaran (*market transparency*) dan bagi tujuan pemasaran dan promosi (*marketing and promotional purposes*). Ini menimbulkan persoalan sama ada amalan sedemikian boleh membawa kepada obligasi IKI untuk memberikan hibah dan seterusnya boleh menjurus kepada isu riba.

Sehubungan itu, MPS dirujuk berhubung amalan pendedahan maklumat seperti yang dinyatakan di atas.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-167 bertarikh 30 Mac 2016 telah memutuskan bahawa IKI sebagai peminjam dalam kontrak *qard* boleh mendedahkan maklumat berhubung pembayaran hibah pada tempoh-tempoh yang lepas (*historical hibah payment*) dengan syarat IKI hendaklah menyatakan penafian (*disclaimer*) yang jelas bahawa maklumat tersebut tidak boleh dianggap sebagai kadar hibah indikatif, atau tidak boleh ditafsirkan sebagai kewajipan IKI untuk memberi hibah kepada pelanggan (pemberi *qard*).

⁶² Ibnu Hajar al-Asqalani, *Bulugh al-Maram min Adillah al-Ahkam*, Matba'ah al-Salafiyah, 1928, h. 176.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Pendedahan maklumat berhubung pembayaran hibah pada tempoh-tempoh yang lepas hanyalah pendedahan fakta kepada pelanggan bagi tujuan ketelusan. Amalan pendedahan tersebut bukanlah suatu janji yang menjadi obligasi ke atas IKI untuk memberikan hibah. Oleh itu, isu riba tidak timbul dalam amalan ini.
- ii. Notis penafian ini penting bagi menegaskan bahawa obligasi atau janji oleh peminjam untuk memberi hibah dalam kontrak *qard* tidak wujud sama sekali. Tiada halangan Syarak terhadap harapan (*expectation*) daripada peminjam untuk mendapat lebih daripada amaun *qard*. Perkara yang tidak dibenarkan oleh fuqaha dalam kontrak *qard* ialah komitmen atau perjanjian yang menimbulkan obligasi ke atas penerima *qard* untuk memberi lebihan kepada pemberi *qard*.
- iii. Antara keperluan yang mesti dipatuhi oleh institusi perbankan (sama ada perbankan konvensional ataupun perbankan Islam) dalam menawarkan produknya kepada pelanggan ialah ketelusan dan pendedahan maklumat secara menyeluruh berhubung produk yang ingin ditawarkan kepada pelanggan. Jika pelanggan perbankan Islam tidak dimaklumkan secara menyeluruh berhubung produk yang ditawarkan, maka ia boleh menimbulkan persepsi negatif terhadap industri perbankan Islam.
- iv. Dari perspektif undang-undang, IKI tidak akan terikat untuk memberi hibah kepada pelanggan pada masa hadapan jika IKI mendedahkan kadar pemberian hibah pada masa lalu. Ini kerana pemberian hibah oleh IKI kepada pelanggan adalah berdasarkan budi bicara IKI dan pelanggan tidak mempunyai hak untuk menuntut hibah. IKI hanya terikat dengan terma dan syarat yang telah dipersetujui dalam kontrak *qard*.

56. Pemeterian Kontrak *Qard* Yang Bersifat Insidental⁶³ Secara Unjuk Terima (*Mu`atah*)

Transaksi secara unjuk terima ialah transaksi yang dilaksanakan hanya melalui perlakuan (*conduct*) tanpa melibatkan ekspresi *ijab* dan *qabul* yang jelas sama ada secara lisan atau dokumentasi. Amalan unjuk terima dalam konteks tadbir urus masa kini agak tidak sesuai untuk diterima pakai kerana ia sukar dibuktikan sekiranya berlaku pertikaian (*dispute*) antara pihak-pihak berkontrak.

⁶³ Dalam konteks ini, kontrak insidental merujuk kepada kontrak yang tidak menjadi tujuan asal (*originally unintended contract*).

Oleh itu, bagi memastikan ketelusan transaksi kewangan dan menjaga kepentingan pihak-pihak berkontrak, semua kontrak yang dimeterai perlu dibuktikan dengan jelas melalui dokumentasi atau rekod. Namun, keperluan dokumentasi *ijab* dan *qabul* terutamanya bagi pelaksanaan kontrak *qard* yang bersifat insidental menimbulkan kesukaran operasi IKI.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-178 bertarikh 25 Julai 2017 telah memutuskan bahawa kontrak *qard* secara insidental boleh dilakukan melalui kaedah *mu`atah* dan fleksibiliti boleh diberikan oleh pihak pengawal selia untuk membenarkan IKI melaksanakan kontrak *qard* tersebut, tanpa memerlukan sebarang dokumentasi *qard*.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Kontrak *qard* secara insidental bukanlah tujuan asal (*not originally intended*) dalam penstrukturkan suatu produk dan hanya berkemungkinan berlaku dalam situasi tertentu seperti ketidakmampuan IKI untuk melaksanakan *tawarruq* (iaitu tujuan asal pelanggan) pada hari deposit pelanggan diletakkan dan IKI sukar untuk mengelak daripada menggunakan wang deposit tersebut.
- ii. Keperluan dokumentasi bagi melaksanakan kontrak *qard* secara insidental akan menyebabkan kesukaran operasi IKI serta boleh mengurangkan kecekapan industri kewangan Islam terutamanya dari sudut kos dan masa.
- iii. Pandangan majoriti fuqaha yang mengharuskan pemeteraian kontrak secara *mu`atah*⁶⁴ dilihat boleh diterima pakai. Ini kerana, *mu`atah* tersebut sudah mencukupi untuk memenuhi persetujuan/keredaan pihak-pihak berkontrak. Tambahan pula, mazhab Syafi'i membenarkan secara khusus pelaksanaan kontrak *qard hukmi* tanpa melibatkan *ijab* dan *qabul*.⁶⁵
- iv. Klausa berhubung *qard* secara insidental dalam perjanjian induk, dan/atau dalam dokumen lain, dan/atau amalan perbankan semasa (*urf tijari*) memberi indikasi persetujuan/keredaan pihak-pihak berkontrak. Dalam hal ini, rekod yang sewajarnya berhubung pergerakan aliran dana sudah mencukupi untuk membuktikan kontrak yang telah dilaksanakan secara *mu`atah*.

⁶⁴ Ibnu Nujaim, *Bahr al-Ra'iq Syarh Kanz al-Daqa'iq*, Dar al-Ma'rifah, Beirut, j. 5, h. 291; Al-Dusuki, *Hasyiah al-Dusuki `ala al-Syarh al-Kabir*, Dar al-Fikr, Beirut, j. 3, h. 3; Zakariya al-Ansari, *Asna al-Matalib Syarh Raudh al-Talib*, Dar al-Kitab al-Islami, j. 2, h. 3; Ibnu Qudamah, *Al-Mughni*, Maktabah al-Qaherah, Kaherah, 1968, j. 3, h. 481.

⁶⁵ Zakariya al-Ansari, *Asna al-Matalib Syarh Raudh al-Talib*, Dar al-Kitab al-Islami, j. 2, h. 141.